

Na prvomajskih zastavah je zapisana pravica živeti v sreči in svobodi

Prvi maj, delavska Velika noč. Romantični socialisti ob nastanku stoletja so radi vzporejali mednarodni dan dela s krščanskim praznikom vstajenja in odrešenja. Trdili so, da se je Kristus žrtvoval na križu za vse ponižane in zatirane ter jim obljubil odrešenje na onem svetu, v Chicagu obešeni organizatorji delavskih stavk pa so se žrtvovali zato, da bi proletariatu dali svobodo že na tem svetu. Svobodo in pravico biti srečni. Saj cilj vseh bojev delavskega razreda ni abstraktna družbena ureditev, ki je zapisana v tej ali oni knjigi, pač pa bolj preprosto prav pravica, biti srečni v družbi, ki je vsestransko svobodna. Torej osvobodjena pomanjkanja, lakote, bolezni, izkoriščanja človeka po človeku, militarizma, rasizma, vojne, krivice. Osvobodjena glavnih krivic, ki tarejo človeka v družbi, ki se rada proglašča za svobodno. Osvobodjena zato, da bi razširila meje svobode, ki je nedeljiva in je ni mogoče deliti po kapljicah.

Pravica biti srečni je torej zapisana na naših zastavah, ki plapolajo v prvomajsko jutro.

Za narode, ki se kjerkoli po svetu borijo za lastno svobodo. Proti kolonializmu, rasizmu, tujim okupatorjem, vmešavanju velikih v notranje zadeve. Pravica biti srečni pomeni, da ima vsak narod pravico, da sam odloča o lastni usodi in političnem sistemu. Nihče nima pravice s silo «osrečiti» drug narod, ki tega noče,

Za narode, ki se borijo za osvoboditev izpod lastne tiranije proti vojaškim diktaturam, monarhom, samodržcem. Naj za vse velja solidarnost narodoma Čila in Salvadorja, predstavnikoma latinskoameriške brezpravne raje.

Za narode, katerim pomeni sreča zelo malo in obenem zelo veliko: zvrhano skodelo riža ali mleka, enkrat dnevno sit želodec, nočna tišina spečih otrok, ki jih ne pretresajo krči lakote. Navidezno malo za vzvišene teoretike sistemov

svobode, ki veljajo samo za enakopravnost sitih, in vendar ti lačni narodi trkajo na naša vrata in terjajo odgovor, sicer bomo prej ali slej tudi sami zdrknili v prepad mednarodnih napetosti ali vojn.

Odgovor lačni tretjini človeštva pomeni boj za spremembo mednarodnega gospodarskega reda in torej političnih odnosov v svetu. Bogati svet bo moral razumeti, da je tudi njegov obstoj in razvoj odvisen od tega, kolikšen delež svojega bogastva bo odmeril pri nakupu surovin ali za investicije v tretjem svetu.

Za tisti nevidni narod, ki stoji ob nas, v mestih in na vaseh in ga marsikdaj preziramo. Za odrinjene, pohabljenе, družbeno neproduktivne, brezposelne, izseljene reveže. Od potresne Lukanije in Neaplja do milanskih predmestij so to milijoni ljudi, ki se jih potrošniška družba še ni dotaknila. Zanje sreča ni odvečni luksuz, pač pa vsakdanje potrebščine in predvsem stalno delo, stalni dohodek. Tudi solidarnost v naši družbi, torej boj za drugačno porazdelitev bogastva, za večje investicije, ki naj ustvarjajo predvsem delovna mesta za mlade ljudi.

Za drugo polovico nebesnega svoda, za ženske, katerim številčna večina še ne pomeni enakopravnosti in se morajo, tudi danes, boriti proti srednjeveškimi presodkom in krivicam, ki odklanjajo svetopisemsko prekletstvo njihovemu mateinstvu. Za srečo, ki je predvsem osvoboditev gmotnih spon sožitja.

In za to naše mesto, kateremu pomeni sreča predvsem osvoboditev zgodovinskih prekletstev nacionalizma, nestrpnosti, kulturnega kolonializma, zaprtosti do soseda.

Za nas, primorske Slovence v Italiji, ki v prvomajskem sprevodu doživljamo lastno enakopravnost in se zavedamo, da nam država še ne priznava tega, kar je delavskemu gibanju samo po sebi razumljivo in sprejemljivo.

Na prvomajskih zastavah, ki nas še spominjajo na nesporni prvi maj 1945, dneva narodne in siceršnje osvoboditve, piše namreč danes, da je skrajni čas, ko mora najvišje zakonodajno telo te republike proglasiti našo zaščito. Od tega je odvisna tudi naša nadaljnja lojalnost.

st.s.

ŽIVEL 1. MAJ

Po 42. kongresu PSI v Palermu

Socialisti in komunisti danes: nuja vzajemnega razčiščevanja

Prav je, da gradimo zavezništvo na levi ob upoštevanju značilnosti naših strank, ne pa na karikaturah preteklosti

Pišem ta komentar prepričan, da so naši tovariši in drugi simpatizerji komunistične partije z zanimanjem sledili 42. kongresu socialistične stranke v Palermu, ki se je zaključil z neposredno izvolitvijo Bettina Craxija za tajnika stranke in njegovo kandidaturo za vodstvo italijanske vlade.

Zato se tudi ne bom zaustavljal na kroniki kongresa. Že uvodoma pa velja poudariti, da je dolžnost naših tovarišev, da se zanimajo za notranje dogajanje v PSI tudi in predvsem zato, ker moramo marsikje še premostiti zgrešeno predstavo, ki jo imamo o socialistih v Italiji.

Posebno v naših slovenskih krajih prevladuje v partiji prepričanje, da so socialisti v bistvu neke vrste komunisti, ki od časa do časa ubirajo drugačno pot. Zgodovinske okoliščine so zares pripeljale v PSI tudi nekaj posameznih bivših komunistov, vendar pri tem velja predvsem poudariti besedo «bivših». Zgrešeno je torej vsakokrat, ko v ocnah te stranke in njenih posameznih pripadnikov odobravamo vsa dejanja, ki pričajo o njihovi podobnosti z nami ter obsojamo dejanja, ki pričajo o različnosti. To, končno, moti same socialiste, ki se čutijo ogrožene in zato s še večjo ihto branijo svojo avtonomijo.

Socialisti so taki, kakor so se opredelili na svojih kongresih in z glasovanjem za posamezne frakcije, v katere se deli njihova stranka. Predvsem pa so danes nosilci svoje posebne politične linije, s katero se lahko strinjamo ali ne, vendar jo moramo obravnavati skozi politična in ne sentimentalna očala.

V Palermu je eden izmed voditeljev socialistične stranke, morda z neprikrito ironijo, dejal, da so socialisti pač ljudje, kot vsi drugi in da imajo zato srce na levi, razum pa na sredini. S tem je hotel povedati, da teži PSI k centru, k oblasti in se pri tem ne meni veliko za tradicijo in čustva.

Strateške cilje Craxija je mogoče danes strniti v nekaj stavkih. Ne gre mu za socializem, kakršnega si lahko predstavljamo, pač pa za urejeno družbo po zgledu nemške socialne demokracije. Pri tem sta mu na poti dva politična bloka: komunisti na levi in demokristjani na sredini. Ker pa imajo demokristjani oblast teži Craxi k sodelovanju z njimi, čeprav pri tem ne misli na sorodnost političnih ciljev. Sodelovati z demokristjani v vladi pomeni za Craxija zagotoviti pogoje, da se bo PSI okrepila na volitvah, pridobila srednje meščanske slo-

je in zasedla politični prostor KD. Tej namenja Craxi predvsem vlogo konzervativne sile, ki naj tekmuje s socialisti v izmenjavni oblasti, nekako tako, kot laburisti in konzervativci v Angliji.

Kaj pa komunisti? Dokler PSI nima moči, kakršno ima — naprimer — laburistična stranka ali nemška socialdemokracija, potrebuje Craxi na levi vsaj tiho podporo ali premirje. Kajti samo tako je lahko jeziček na tehtnici med velikima političnima blokoma. Zato je na palermskem kongresu previdno zahteval, naj KPI podpre njegovo kandidaturo za predsedstvo vlade. Ne po političnem dogovoru, pač pa takorekoč brez «protiuslug» političnega značaja. Kajti vlada, kateri bi predsedoval Craxi, mora biti še vedno pretežno demokršćanska.

Levica v PSI (30%) misli drugače. Po njenem mnenju bi PSI morala zahtevati podporo komunistov Craxijevi kandidaturi in perspektivi vstopa komunistov v vlado in torej politične alternative krščanski demokraciji in njenemu sistemu vodenja oblasti. Levica je tudi prepričana, da je kriza italijanskega, evropskega in svetovnega kapitalizma taka, da utegne ogroziti sam obstoj demokratičnega sistema. Izhod iz krize je, po mnenju Lombardijevih in De Martinovih pristašev, predvsem v korenitih spremembah italijanske družbe, katerih končni cilj naj bo socialistična družbena ureditev.

Toda to misli samo levica stranke, ki ji reformistična večina odločno in jedko oporeka. Socializem je utopija preteklosti, komunizem pa barbarstvo, proglašala mladi ideolog reformizma, ki se zavzema za liberal-demokratično družbo, ne glede na razredne interese.

Craxi je torej v nekaj letih globoko spremenil svojo stranko. Očistil jo je ostankov marksizma in levičarstva, racionaliziral in opremil za svoj strateški cilj: omogočiti PSI, da bo postala osrednja stranka v italijanski družbi.

Politični predlog za srednji rok je «velika sistemska reforma», ki naj generično zajame gospodarstvo in birokracijo, predvsem pa naj spremeni sedanjí ustavni sistem.

Kaj hoče Craxi spremeniti v Italiji? z nekaterimi predlogi se strinjamo, so pa drugi, ki bi jih ne sprejeli niti iz ust komunističnih ministrov.

Sprejemljiv je, naprimer, predlog o poenostavitvi zakonodajne oblasti z odpravo senatne zbornice. Toda Craxi pre-

dlaga tudi spremembo volilnega sistema, ki naj bi preprečil manjšim strankam vstop v parlament. Seveda, on dobro ve, zakaj to predlaga. Prisiliti hoče manjše laične in demokratične stranke, naj se mu pridružijo in sprejmejo njegovo vodilno vlogo (tu misli najbrž na nekakšno laburistično listo, v kateri naj bi bili socialisti, socialdemokrati, liberalci, radikalci in morda tudi republikanci). Politični sistem v Italiji bi se tako korenito spremenil. Za oblast naj bi se izmenično borila dva bloka: konzervativna KD in progresivna PSI (s pridruženimi zavezniki), v opoziciji pa naj bi ostala skrajna desnica (MSI) in skrajna levica (KPI).

Craxi bi rad omejil tudi volilni sistem z odpravo preferenc, ker bi tako spravil v težave demokristjane (pri njih je ta sistem najbolj razpreden), obenem pa mu zagotovil trdno nadzorstvo nad lastnimi parlamentarnimi skupinami, kjer se pogostoma pojavljajo disidenti.

Za ta načrt potrebuje Craxi tudi sindikalno gibanje, ki bi mu bilo podrejeno, podobno kot «Trade Union» laburistični stranki. Od tod predlog o «osrednji vlogi» socialistov v vseh treh sindikalnih zvezah (Cgil, Cisl in Uil) ter omejevanju stavkovnih pravic ter prepovedjo političnih splošnih stavk. Te omejitve sindikalnih pravic bi namreč nujno prisilile sindikalno gibanje k večjemu zblíževanju z vlado in industriji ter spodbujale sklenitev nekakšnega «socialnega pakta» o razrednem premirju.

Vprašati se moramo, ali so ti načrti realistični. Najbrž ne, ali vsaj povečini ne. Tudi zato ne, ker si težko predstavljamo, da bi, naprimer sindikati sprejeli omejevanje sindikalnih pravic ali manjše stranke omejevanje volilnega sistema. Gre pač za ideje, ki jih neka politična stranka ponuja posameznim slojem in interesnim skupinam, da bi dosegla njihovo politično in volilno podporo.

Realistično pa moramo odgovoriti, da vodi soočenje s socialisti prej h konkretnim vprašanjem, kot pa v splošno diskusijo o naših strategijah. Berlinguer je na socialističnem kongresu v Palermu doživel navdušen sprejem, ko je govoril o skupni ideji socializma.

Ploskalo je «srce» stranke, ki se najbrž ne moti, saj ne more (in ne sme) pozabiti, da se zgodovini socialistov in komunistov prepletata skozi pol stoletja. Najprej v boju proti fašizmu (Gramsci, Turati, pertini) nato v španski državljanski vojni (Longo, Nenni), v

osvobodilni vojni (Longo, Lombardi, Amendola, Morandi), v bojih za republiko in za novo ustavo (Togliatti, Nenni), v bojih za mir in delavske svoboščine, proti mafiji in Scelbovim policijskim metodam... In tudi pozneje, ko so se po 20. kongresu KP SZ in madžarskih dogodkih naši stranki razšli, sta KPI in PSI nadaljevali tesno sodelovanje in zavezništvo v krajevnih upravah, v sindikalnem gibanju, v kmečkih zvezah in zadržanih, na področju kulture, v antifašističnih organizacijah... Vsega ni mogoče zbrisati čez noč. Seveda, stranki sta samostojno razvijali svoje ideje in kritično analizo lastnih teoretskih osnov. Mi nikakor ne zahtevamo od socialistov, naj rehabilitirajo Lenina ali Marksa, kakor tudi socialisti nimajo pravice zahtevati, naj se jima odpovemo v celoti.

Glavna ločevanja med KPI in PSI zadevajo predvsem sedanji čas. Lombardi je ironično vprašal reformiste, ali bodo

gradili socializem z demokristjani in proti volji komunistov. Mi lahko samo ugotovljamo, da je doslej vsaka, tudi najmanjša družbena sprememba v Italiji bila predvsem posledica skupnega boja vseh levih in naprednih sil. Zavezništvo med sicer različnima KPI in PSI lahko obrodi pozitivne rezultate, pravičnejšo družbo, večjo demokracijo. O tem, kakšen naj bo socializem, ki bi ga radi uresničili, pa se bo med nami nadaljevala razprava, kajti prepričani smo, da je model vzhodnoevropskih držav nesprejemljiv v naših razmerah, toda prav tako nesprejemljiv je model zahodnih socialnih demokracij. Te so doslej samo »pocukrale« kapitalistično družbo (Welfare State) in razdelile presežek družbene proizvodnje nižjim slojem prebivalstva. Ko pa je zaradi krize zmanjkal ta presežek, se je tudi mit skandinavske ali britanske socialdemokracije zrušil v nekaj mescih. Brez globokih družbenih sprememb tudi socializma ni in ne more

biti, ne glede na to, kaj o njem meni ihtavi Claudio Martelli, tipični predstavnik malomeščanskega »socializma-chic«.

Če se povrnem k uvodnim mislim, moram poudariti, da je med nami in socialističnimi tovariši tudi pri nas, na Tržaškem, Goriškem in v Benečiji, med Slovenci v Italiji, potrebna iskrena razprava, soočenje in vzajemno spoznavanje. Strinjamo se s Craxijem, ko pravi, da moramo komunisti razpravljati s PSI, tako kot je zares in torej ne tako, kakršno bi si želeli. Enako pa si pričakujemo, da bodo socialistični tovariši razpravljali s komunisti, kakor smo danes, ne pa s karikaturjo KPI ali na osnovi spora o pravovernosti, nastalem nekje poleti 1948. Ta diskusija sploh ni več aktualna v odnosih med člani KPI in PSI danes, pač pa je prav, da utrjujemo vse možne odnose in sodelovanje, ki je vzkliklo pred več desetletji.

Stojan Spetič

Pozdrav tržaških komunistov na proslavi 40. obletnice OF

Tržaška avtonomna federacija KPI pozdravlja proslavo ob obletnici ustanovitve slavne Osvobodilne fronte slovenskega naroda, ki je nastala v Ljubljani, ki so jo zasedle čete italijanskega fašističnega režima. V tistem trenutku je bila ustanovitev OF, enotne borbene organizacije slovenskega naroda, pod vodstvom Komunistične partije Slovenije, z Borisom Kidričem na čelu, odločilnega pomena za začetek boja

proti nacifašističnemu okupatorju, za osvoboditev vse Slovenije, za sodelovanje Slovencev v skupnem boju vseh jugoslovanskih narodov in ljudski osvobodilni vojni pod vodstvom tovariša Tita.

Tudi v naših krajih je delovanje OF imelo značaj narodnega osvobajanja in gibanje med Slovenci, ki ga je vodila OF, je prispevalo k nastanku podobnega gibanja med italijanskim prebival-

stvom v sodelovanju s federacijo ilegalne KPI, ki ni nikoli prenehala s svojim vztrajnim bojem proti fašizmu in s svojim organizacijskim delom med italijanskimi in slovenskimi delavci v Trstu s svetlimi zgledi junaštva od Pinka Tomažiča do Luigija Frausina, od Nataleja Koraliča do Vincenza Giganteja.

Tako so bile angažirane antifašistične sile in se je krepila med ljudstvom zavest o slovenskem narodnostnem vprašanju v Julijski krajini, ki ga je dvajsetletna brutalna raznarodovalna politika fašističnega režima še zaostrila. Veliko tovarišev komunistov je v Trstu in v njegovi pokrajini sodelovalo z OF, bili so njeni aktivisti in voditelji v vseh obdobjih boja do osvoboditve teh krajev. Zato se v Trstu zgodovina OF v marsičem prepleta s samo zgodovino naše partije.

Zaradi vsega tega ob bratskem pozdravu tej skupščini izražamo upanje, da bo prispevala k enotnosti odporništva v Trstu, k enotnosti tržaških antifašistov, k enotnosti bivših italijanskih in slovenskih borcev. Ta enotnost je nujno potrebna za napredovanje demokracije, za poraz neofašizma in reakcionarne partikularizma, ki se je v teh letih pojavil z vso svojo močjo, za uveljavljanje kulture sožitja med Italijani in Slovenci in za globalno zakonsko zaščito pravic slovenske manjšine v Italiji.

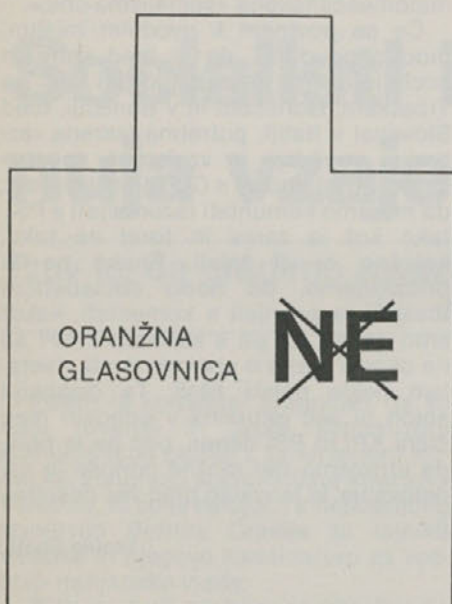
Ti naši cilji so povezani s cilji italijanskega in slovenskega odporništva, na katerih temeljijo sedanji pozitivni odnosi med Italijo in Jugoslavijo, ki jih je treba še okrepiti v duhu, ki je vodil osimske sporazume. Zaradi vsega tega naš pozdrav proslavi 40-letnice ustanovitve OF ni formalen, pač pa hoče biti obveza v skupnem boju proti terorizmu in proti nacionalizmu za demokracijo in svobodo.

Pokrajinski tajnik KPI
Claudio Tonel

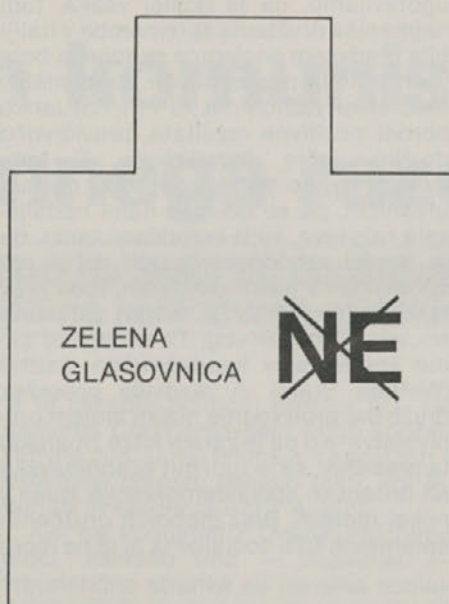

26. aprila je bila v Kulturnem domu v Trstu osrednja proslava obletnice ustanovitve OF

V obrambo pravičnega in civilnega zakona št. 194 o prekinitvi nosečnosti

Proti predlogu radikalcev
glasujmo NE
prostemu trgu splava

Proti predlogu klerikalcev
glasujmo NE
skrivnemu splavu

Glasujmo NE
odpravi zakona
proti terorizmu

PRILOGA

REFERENDUMI

Referendum o prekinitvi nosečnosti KPI glasuje dvakrat «NE»

Klerikalci, oziroma Gibanje za življenje, so predlagali kar dva referendum v zvezi z zakonom o prostovoljni prekinitvi nosečnosti. Po njihovem mnenju bi morali zakon št. 194 odpraviti za kar naštevajo sledeče izgovore:

Klerikalci:

Si proti prekinitvi nosečnosti, zato moraš biti proti zakonu 194, ki jo v določenih primerih dovoljuje.

Odgovor komunistov:

Če si ženska - morda nisi nikoli splavila. Morda se ne bo nikoli zgodilo, mogoče se ne bi nikoli zatekla k splavu, če bi se kdaj znašla v težavah.

Če si moški - mogoče nisi bil nikoli vpleten v ta problem ali pa imaš čisto drugačno mnenje. Kakorkoli že, ne moreš pozabiti, da je bilo veliko žensk prisiljenih splaviti. Tako včeraj kot danes.

Vsako mnenje je treba spoštovati. Tudi ti moraš spoštovati trpljenje in težave drugih. Zakon mora služiti vsem!

Klerikalci

Zakon 194, ki (iz utemeljenih vzrokov) dovoljuje splav, spodbuja ženske k splavu.

Komunisti

Ne smeš verjeti! Nobena ženska se ne bi odločila za splav samo zato, ker zakon to dovoljuje, oziroma, ker «obstaja zakon». To bi pomenilo, da so ženske same nesrečnice, ki želijo splaviti. Vse pa vemo, da je ta korak zelo težak in da mora imeti ženska tehtne razloge, da ga naredi.

Klerikalci

Splav je greh in kot tak kazniv in zakonski ukrepi.

Komunisti

Seveda, splav je nekaj žalostnega, poraznega za žensko. Ampak niti zakona kazen ga ne bo nikoli ne omejila ne preprečila.

Italijanski zakon je bil v tem smislu vedno zelo strog. Toda to je pripeljalo samo do skrivnega in mazaškega splava, z vsemi dramatičnimi posledicami za žensko, njeno zdravje in dostojanstvo.

Skrivati človeške in družbene rane ne pomeni odpraviti jih, prav tako ne pomeni odpraviti vsega trpljenja in ponižanja, ki jih povzročajo. Se bi zdi pravično, da s tvojim glasom ponovno prisiliš toliko žensk, da padejo v roke mazačev in špekulantov?

Klerikalci

Treba je rešiti osebno dostojanstvo.

Komunisti

Toda pahnti žensko v ilegalna dejanja, v samotno odločitev in v nevarnost ne pomeni rešiti dostojanstva.

Klerikalci

Splav je umor

Komunisti

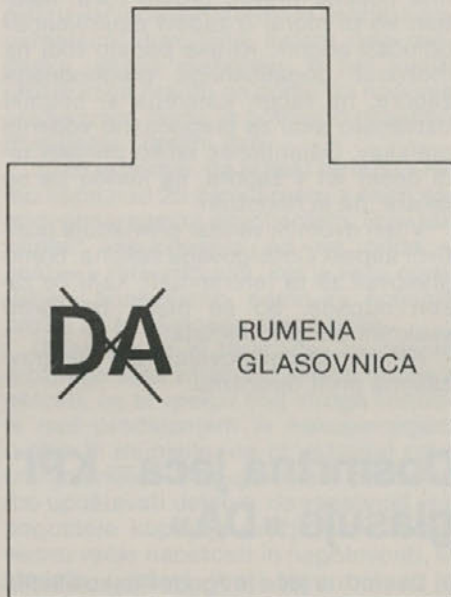
Zakaj torej kaznovati žensko, ko se odreče materinstvu s stotisoč lirami globe? Če bi bil splav umor, bi morala biti tudi kazen drugačna. V resnici ne obstaja niti v cerkveni državi nobeno sorazmerje med kaznijo za opravljeni splav in kaznijo zaradi umora. Če je bil splav opravljen v skrajni nujnosti, ga ne more nihče obsojati.

Klerikalci

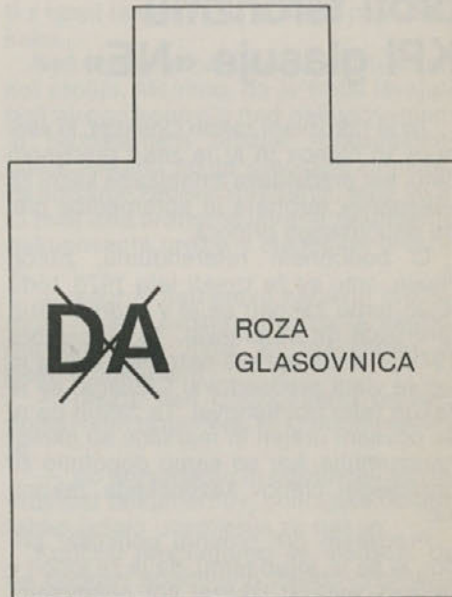
Splav je nekaj slabega, o tem naj odloča ženska sama.

Glasujmo NE
odpravi
orožnega lista

Glasujmo DA
za odpravo
dosmrtnje ječe

Glasujmo DA
za izboljšanje
vojaških sodišč

Komunisti

Razmisli: po določitih zakona 194 mora vsaka ženska, ki se odloči za prekinitve nosečnosti najprej k zdravniku ali v družinsko posvetovalnico in prositi za poseg. Nato ima še 7 dni na razpolago, da lahko razmisli in preišljeno odloči. Kdo torej odloči? Ženska, ker samo ona ve zakaj ne more imeti otroka, ali kaka druga oseba ali pa zdravnik zanjo? Zakon 194 določa: o svoji nosečnosti lahko odloča samo ženska in s tem ji zauva veliko odgovornost in resnost.

Klerikalci

Splav je treba preprečiti in ne dovoljevati

Komunisti

Toda danes je splav tako razširjen, ker so prav tisti, ki ga hočejo prepovedati, ovirali vsakršno obliko preventivne zaščite.

— kontracepcija je lahko prišla v Italijo samo ustavnim odlokom

— država ni nikoli organizirala nobene informacijske kampanje za različne oblike kontracepcije in zaščite

— kjer vlada KD ni družinskih posvetovalnic ali pa jih je zelo malo.

Res je, da je treba splav preprečiti, toda z dejanji, ne samo z besedami.

Predvsem ne tako: ker se tiče zaščite, bomo pomislili jutri, medtem pa morajo ženske, ki so splavile, zopet pred sodišče. In tudi ne smemo zatiskati oči pred dejstvom, da če bo prevladal referendum klerikalcev, bodo avtomatično odpadle tudi tiste točke zakona 194, ki govorijo o predhodni zaščiti in kontracepciji.

RADIKALCI

Tudi radikalci zahtevajo odpravo zakona 194 in popolno liberalizacijo spla-

va tudi za mladoletnice.

Trdijo, da zakon 194 ne deluje in da ne služi ničemu.

Komunisti

Ni res. Zakon obstaja malo več kot dve leti, v tem času pa se je veliko žensk ki bi sicer bile prisiljene splaviti pri mazačkih in špekulantih, poslužilo primernih zdravstvenih ustanov, kjer so imele vso potrebno pomoč.

Radikalci

Zakaj morajo ženske nujno v bolnice da lahko prekinejo nosečnost? Splaviti se mora povsod in vsekakor.

Komunisti

Zdravje in življenje ženske sta važna. Zakon 194, ki omogoča prekinitve nosečnosti v bolnicah, pogojenih klinikah, ambulantah, štiti predvsem psihično in fizično zdravje ženske. Nočemo pošiljati žensk v roke neodgovornih ljudi.

Radikalci

Najbolj važna je svobodnost splava, ostalo ni važno.

Komunisti

Ni res. Ženske lahko splavijo, če prav ne morejo mimo tega, potrebujejo pa tudi primerno pomoč, in imajo pravico do pomoči, kar se tiče predhodne zaščite. To omogoča zakon 194 in prav to bi radikalci, z njihovim referendumom uničili.

Če bi prišlo do popolne liberalizacije prekinitve nosečnosti, bi zopet nastale razlike med revnimi in bogatimi, ker bi se prve lahko poslužile luksuznih klinik, medtem ko bi bile druge prisiljene splaviti v najslabših pogojih.

Radikalci

Odprava člena 12 zakona 194 pomeni tudi sprostitve zakona za mladoletnice.

Komunisti

Ni res. Brez tega določenega člena, bi se tudi mladoletnice lahko poslužile zakona o prekinitvi nosečnosti, kot določa splošen zakon, pod pokroviteljstvom staršev. Zakon 194 pa smatra da zadošča privoljenje enega samega roditelja ali pa, da se mladoletnica obrne na varstvenega sodnika, v skrajnem primeru pa lahko dobi dovoljenje od zdravnika.

Radikalci

trdijo, da je prekinitve nosečnosti človeško nepomembna odločitev.

Komunisti

Ženske, predvsem tiste, ki so se že znašle pred to dramatično preizkušnjo, niso istega mnenja. Samo kdor je resnično proti splavu, hoče to porazno in bolečo preizkušnjo preprečiti.

Radikalci

Država se mora omejiti, da dejanja kot takega ne kaznuje.

Komunisti

Toda država ne more brezbrizno gledati na tako družbeno realno in bolečo rano. Pokazati mora dogovornost in nuditi vso potrebno podporo ženski in celi družbi s tem, da omogoči socialne in zdravstvene ustanove v korist materinstvu in otroštvu. Mora zagotoviti brezplačnost posegov in enakopravnost ženskam, ki so primorane splaviti, njihovo pravico do zdravja; zdravniške pomoči in dostojanstva.

Za vse to bomo komunisti glasovali dvakrat «NE»!

Zakon proti terorizmu KPI glasuje «NE»

To je takozvani zakon Cossiga, ki vsebuje 15 členov in ki je znan predvsem zato, ker predvideva zmanjšane kazni za «skesane» teroriste in spremembe glede policijskega pripora.

O podobnem referendumu, zakon Reale, smo se že izrekli leta 1978, toda kljub temu zakonu se je v zadnjih letih terorizem še stopnjeval. 14. decembra 1979 je vlada sprejela ostrejšje ukrepe in ker je vladi predsedoval Cossiga, se je zakon tako poimenoval. Ta zakon pa ni še povsem urejen in marsikje so ukrepi nerazumljivi, ker so samo dopolnilo že obstoječih členov kazenskega zakonika.

Predvsem gre omeniti policijski pripor, ki se je, kljub temu, da je že stopil v veljavo, večkrat izkazal kot nesmiseln. Zadostuje namreč smo sum, da neka oseba sodeluje ali omogoča teroristično dejavnost; da jo lahko aretirajo in v teku 48. ur izpustijo ali prijavijo sodnim oblastem.

Sodni pripor je v bistvu istega pomena, le da je v tem primeru aretirani osumljen, da je že sodeloval s teroristi, in lahko prav tako po 48. urah predajo sodnikom. Pomembna razlika pa je v tem, da ima človek, ki je dejansko že osumljen kaznivega dejanja, pravico do zaslišanja v prisotnosti zagovornika, kdor pa ni zagrešil ničesar, je podvržen dolgemu zasliševanju brez zagovornika. Določilo o policijskem priporu so pred nedavnim podaljšali za eno leto, do 31. decembra 1981.

V drugem določilu je govora o preiskovanju posameznih stanovanj ali celih stanovanjskih blokov, če se izkaže sum, da se v teh prostorih skrivajo teroristi ali da jim je omogočena teroristična dejavnost.

Zakon Cossiga predvideva zelo dolge kazni in se lahko zgodi, da osumljenec presedi v zaporu tudi po deset let. Izrecno pa predvideva prepoved izpustitve na začasno svobodo za tiste, ki so obsojeni zaradi kaznivih dejanj z obteževalno okoliščino. Skratka, za taka dejanja, ki so očitno terorističnega značaja.

Zakon predvideva posebne ukrepe za dejanja kot so: združevanje v teroristične namene; simpatiziranje s teroristi; posest dokumentov v zvezi s terorizmom.

Nadalje, morajo bančni uradniki izpisati osebne podatke vsakega človeka, ki vnovič na banki ali na poštne uradu več kot 20 milijonov lir.

Predvideva se znatno znižane kazni za skesane teroriste in višje zaporne kazni za teroriste, v primerjavi s kaznimi, ki bi jih za enak zločin dobili navadni kriminalci.

Ker se je na podlagi teh kazenskih sprememb izkazalo, da predvsem «skesani» teroristi tesneje sodelujejo s policijo, je večina strank prosti predlogu radikalcev, da se zakon Cossiga odpravi. Praksa je torej pokazala, da je zakon učinkovit in ga je treba ohraniti.

Kljub temu pa obstajajo marsikateri kritike, predvsem v zvezi z dejstvom da ima policija preveč proste roke, medtem ko bi moral o zadevi osumljenec odločati sodnik. Kritike padajo tudi na možnost podaljšanega predhodnega zapore, na račun katerega si sodniki ustvarjajo alibi za prepočasno vodenje preiskav. Osumljenec lahko presedi tudi deset let v zaporu, na koncu pa se izkaže, da je nedolžen.

V teh dvomih, vendar prevladuje pozitivni aspekt Cossigovega zakona, bomo glasovali za ta referendum, kajti če zakon odpade, bo še ošibil boj proti vsakršni obliki kriminala.

KPI bo zato glasovala «NE» - odpravi zakona proti terorizmu.

Dosmrtna ječa – KPI glasuje «DA»

Dosmrtna ječa je zgodovinsko sledila smrtni kazni kot «poslednje trpljenje» zaslužene kazni. Njen obstoj zaznamuje odnos med državo in državljani, kjer dosmrtna ječa povzroča reakcije kriminala.

Civilizirana država, ki odklanja smrtno kazen in ne priznava družbi pravice, da razpolaga s človeškim življenjem, nima niti interesa, da zapira v dosmrtno ječo kriminalce, pa čeprav so zagrešili še tako okrutni zločin, ampak mora težiti k temu, da jih ponovno pelje v družbeno življenje in da jim dodeli pravično kazen.

Tudi pred najbolj težkimi prekrški mora pomagati obsojencu, da se postopoma vključi v normalno življenje in prav tako ga mora ostala družba sprejeti.

Luigi Pudda, ki je bil sicer zaradi lažnega pričevanja obsojen na dosmrtno ječo in oproščen po 26. letih, je v pismu volilcem med drugim poudaril: «... je pravično, da obstaja taka kazen, brez upanja, v nemogočih življenjskih pogojih, kot je dosmrtna ječa?...

Zivel sem, dan za dnem, noč za nočjo, celih 26 let, z drugimi obsojenimi do smrti. Razmišljal sem, kaj bo s tistim fantom, ki mu je danes 22 let in ki je bil pri 17. letih obsojen na dosmrtno kazen zaradi okrutnega zločina?

... na osebni poli obsojenca je napisano: konec kazni - NIKOLI!

In ta nikoli ubija, neizprosno, bolj kot smrt sama.

Skesani terorist, ki se odloči za sodelovanje s pravico je moral vsekakor prej priti do zaključka, da je njegova politična opredeljenost iztirjena in da se je njegovo gledanje na ostalo družbo spremenilo; tudi njegov način mišljenja se je torej spremenil. Isto se dogaja z ostalimi, ki so se kakorkoli pregrešili. Isto se dogaja z obsojenimi na dosmrtno ječo...

... toda, ali je družba vedno brez vsake krivde? Skoraj vsi, ki so obsojeni na dosmrtno ječo izhajajo iz najrevnejših slojev, siti samo ubožstva in pomanjkanja, skoraj vsi so popustili pod težkim psihološkim pritiskom močnejšega in zakrivili zločin, ne da bi se zavedali posledic...

Tudi jaz sem se v ječi spremenil. Trpljenje, ki sem ga bil prisiljen prenašati, me je omehčalo pred trpljenjem drugih. Oproščen sem bil, in uspelo mi je ustvariti si novo življenje. Toda tisti, ki so ostali in životarijo v zavesti tistega «nikoli»?

Tudi sanje, predvsem zanje glasuj «DA», za odpravo dosmrtno ječe!

Zanje in za tvoje dostojanstvo - DA!

Vojaška sodišča KPI glasuje «DA»

Z referendumom ne bodo ukinjena vojaška sodišča, ki jih ustava predvideva, ampak izključitev vojakov-sodnikov. Trenutno vojaška sodišča sodijo s sodelovanjem petih sodnikov: samo eden od teh je civilni sodnik, ostali štirje so poklicni vojaki, ki živajo sodniško funkcijo po dve leti z možnostjo ponovne izvolitve.

Taka sestava je vzbudila precej kritik, ker ni pravično, da delikatno funkcijo predsednika nekega sodišča opravlja vojak in ne magistrat.

Komunisti težimo k temu, da se celotna vojaška pravica pripelje v okvir ustave; smatramo, da so državljani v uniformah, obtoženi vojaških prestopkov, večinoma so to manjši kazenski prekrški, deležni vseh pravic, ki jih ustava in navaden sodni sistem predvideva za ostale državljane. Zato je potrebno premostiti vse ovire vojaške pravice, ki zadevajo zmanjšano neodvisnost sodnikov in različno postopanje s storilcem in žrtvijo. (z vojakom in civilistom)

Referendum vsega tega ne predvideva. Mi pa bomo vztrajali na naših predlogih, ki naj bi vpeljali:

— dejansko zagotovilo neodvisnosti tako za poklicne sodnike kot za vojake-člane sodišč

— predsedstvo sodišča poverjeno magistratu

— stopenjski priziv za vsak proces

— nov vojaški kazenski zakon za dobo miru, ki odpravlja vsako neenakopravnost v postopanju z navadnimi vojaki in nadrejenimi.

Poudariti moramo, da se naše gledanje na delovanje vojaških sodišč temeljno razlikuje od stališč pobudnikov referenduma. Vojska zavzema veliko vlogo v boju za obrambo demokracije in zato smo odločno za odpravo vsake razlike med vojaki in civilno družbo.

DELO - glasilo KPI

za slovensko narodno manjšino

Direktor ALBIN ŠKERK

Ureja uredniški odbor

Odgovarja FERDI ZIDAR

Uredništvo in uprava:

Trst - Ulica Capitolina, 3

telef. 76.48.72, 74.40.47

Dopisništvo v Gorici: Ulica Locchi, 2

telef. 24.36

Poštni tekoči račun 11/7000

Letna naročnina 6.000 lir

Tisk: Tipolito Stella snc

Ulica Molino a Vento, 72 - Trst

Orožni list KPI glasuje «NE»

Referendum predlaga odpravo tretje točke člena 42 enotnega zakona o javni varnosti.

«Kvestor lahko izda dovoljenje za posest orožja, prefekt lahko izda v posebnem primeru, dovoljenje, da se lahko nosi pri sebi samokres katerekoli velikosti ali palice, katerih rezilo ni manjše od 65 cm».

Če bi referendum prevladal, bi bilo onemogočeno vsako nošenje ali posest orožja v lastnem stanovanju, bodisi za samoobrambo, bodisi za lov. Ne bi pa bil prepovedan nakup orožja in bi bilo dovoljeno imeti orožje na domu. Skratka, število orožja v obtoku se ne bi zmanjšalo, kot se ne bi zmanjšalo število orožja namenjeno v osebno obrambo.

Radikalci menijo, da bi se s prepovedjo skrčili primeri oboroženega nasilja. Razvidno pa je, da se ne bi z odpravo orožnega lista ustavila kriminalnost; hudodelci, ki tvegajo dolgoletno ječo zaradi ugrabitev, izsiljevanja, ropov ali

terorističnih napadov, se gotovo ne bi ustavili pred to prepovedjo.

Iz raznih procesov pa izhaja, da si teroristi večinoma nabavljajo orožje s ponarejenimi dovoljenji, katere izda policijska uprava vsakomur, ki želi kupiti orožje in ga hraniti na domu (za nošenje orožja izven doma je potrebno posebno dovoljenje - orožni list).

Znan je primer, da je neki terorist v Rimu kupil nad 25 samokresov z enim samim ponarejenim dovoljenjem. Prav tak primer nakupovanja pa ne pride v poštev v referendumu, ker je le-ta opredeljen, ponavljamo, samo za nošenje orožja izven lastnega stanovanja.

Dejansko ne bi torej «da» za odpravo orožnega lista zmanjšal število orožja v obtoku, ne bi vpeljal bolj stroge kontrole nad prodajanjem in nakupovanjem orožja in municije, ne bi ustavljal roke kriminalnosti. Z druge strani pa moramo upoštevati dejstvo, da zasebniki vse pogosteje kupujejo orožje prav zaradi vedno večje napetosti in negotovosti, ki vladata v državi. Proti temu pojavu je nujno vzpostaviti pogoje splošne mirnosti in varnosti.

Državljan se bo počutil bolj varnega, ko ne bo imel več potrebe po nakupu

orožja. Zato je bolj pravilen boj za dosego državljanove varnosti in bolj strogo ukrepanje proti teroristom, ne pa ravnati z njimi tako, kot so to delali prav radikalc.

Naš «NE» ne namerava pustiti stvari kot stojijo. Menimo, da je treba izvajati bolj strogo kontrolo nad nakupovanjem in prodajanjem orožja; komunistični parlamentarci so že predložili ministru za notranje zadeve vprašanje, (dne 28.2. t.l.) naj izda primerne ukrepe za urejanje nakupovanja orožja s sledečimi prespisi:

— kdor si namerava nabaviti orožje, mora navesti orožarju tip orožja, ekstrema orožnega lista ali dovoljenje in osebni dokument

— orožar javi izpopolnjeno prošnjo policijskim oblastem, ki jo bodo preverile

— po preverjanju in ugotovitvi verodostojnosti dokumentov, policijske oblasti lahko izdajo dovoljenje za nakup.

Končno predlagamo še sledeče, da se pripravi dopolnilno listino orožnega lista ali dovoljenja, (kot se to dela pri nakupu avtomobila) ki bi vsebovala podatke o kupljenem orožju in ekstrema pooblastil, ki jih je izdala policija.

Kriza petstranske koalicije na tržaški pokrajini

Razčiščenje med tržaškimi strankami

Komunisti postavljajo druge stranke pred izbiro: ali zблиževanje naprednih sil, ali zavezništvo med KD in LpT

Te dni so se dnevni časopisi razpisali o vesti, da je KPI odpovedala podporo tržaškemu pokrajinskemu odboru, ki mu predseduje socialist Gianfranco Carbone. V pokrajinskem odboru, ki bi medtem že moral odstopiti, sta tudi predstavnika PSDI in Slovenske skupnosti, absolutna večina odbornikov pa je iz vrst krščanske demokracije.

Strankam smo izstop iz koalicije, ki je vodila pokrajino, sporočili formalno že ta teden, čeprav je bila naša odločitev znana že dalj časa, vsekakor po objavi sklepov seje združenih pokrajinskega komiteja in kontrolne komisije tržaške KPI.

Takoj moramo povedati, da nismo sprejeli sklepa z lahkim srcem, čeprav smo se zavedali, da tudi nadaljevanje sodelovanja v okviru petstranske koalicije ni lahka izbira, prav nasprotno. Prekinitev sodelovanja tudi ni nezaupnica predsedniku pokrajinske uprave Carboneju ali ostalima dvema odbornikoma PSDI in SSK! Priznavati jim moramo, da so v mejah svojih zmožnosti in številčnih razmerij storili vse, kar je bilo mogoče, marsikdaj pa so tudi sami okusili na lastni koži prevzetnost in ohlost demokristjanov, katerim pripisujemo glavno krivdo, če se je naše polletno sodelovanje tako naglo izteklo in iztrošilo.

Poglejmo, kako je pravzaprav nastala petstranska pokrajinska koalicija. Taj-

niki KPI, KD, PSI, PSDI, SSK so 8. septembra 1980 podpisali sporazum, na osnovi katerega je bila na tržaški pokrajini izvoljena štiristranska pokrajinska uprava ob zunanjih podpori komunistične svetovalske skupine. Tu je KPI morala pristati na sicer poniževalni pogoj: kot najmočnejša stranka koalicije je bila izločena iz odbora, da so lahko vanj vstopili demokristjani. Ostale manjše stranke so tedaj mirne duše sprejele «protikomunistični veto» iz demokristčanskih vrst.

Komunisti smo kljub temu podpisali sporazum. V tem smislu nas je vezal tudi rezultat širokega posvetovanja z vsemi partijskimi sekcijami, ki so menile, da je taka pokrajinska uprava vsekakor «manjše zlo» od uprave, v kateri bi se usidrala Lista za Trst. Vsekakor pa so se naši tovariši na bazi zavedali, da pokrajina vendar ni najpomembnejša krajevna ustanova v Trstu. Zato so kot pogoj za naše sodelovanje postavili na prvo mesto nujnost oblikovanja alternativnih zavezništev tudi v tržaškem občinskem svetu in drugih organih krajevne oblasti.

Nesprejemljivo bi namreč bilo, če bi KD nadaljevala na občini koketiranje z Listo za Trst in odborom odv. Cecovinija, na pokrajini pa velikodušno sprejemala glasove svetovalcev KPI.

Ta načela so bila po daljši diskusiji

vpisana v sporazum. V tem dogovoru so tajniki petih strank črno na belem zapisali, da je koalicija na pokrajini zametek alternativne politike tudi v tržaškem občinskem svetu, kjer se bodo stranke trudile najti pota dogovorjene opozicije Cecovinijevemu odboru, vsaj v glavnih izbirah.

Dejansko je KD podpisala sporazum samo zato, da bi prejela naše glasove v pokrajinskem svetu. Vedela je, da ga bo kršila takorekoč takoj. In res, že nekaj dni pozneje, ko se še ni posušilo črnilo teh podpisov, je svetovalska skupina KD v tržaškem občinskem svetu sporočila, da je dogovor ne zadeva in da ga vsekakor ne namerava izvajati.

Kljub temu nismo takoj, še lanske jeseni, razbili koalicije. Upali smo, da bo v KD prišlo do razčiščenja in da nam bodo pri tem pomagali pristaši drugih strank, kot sta naprimer PSI in PSDI. Obenem smo upali, da bo razčiščenju pomagalo tudi izvajanje drugih točk pokrajinskega sporazuma. Naj pri tem omenimo vsaj dve točki: izvajanje osimskih dogovorov in boj za globalno zaščito slovenske narodne manjšine. To sta končno programski točki, ki se sami od sebe bijeta z linijo Liste za Trst in njenih voditeljev.

Žal pa smo ugotovili, da je pokrajinskemu odboru šlo predvsem za tiho premirje z Listo. Teh točk odbor ni

uresničeval, o čemer priča tudi zadnji dogodek, ko je bila odložena razprava o zadevni resoluciji, češ da je pred vrati kriza koalicije. Prepričani smo bili, da so pravice Slovencev tako pomembna demokratična zadeva, da jih ne bodo prilagajali taktičnim potezam razpadajoče koalicije ali ene stranke. Žal se je zgodilo tudi to.

V tržaškem občinskem svetu in drugih organizacijah se je medtem nadaljevalo zblíževanje KD - Lista. Sistematično glasovanje za dogovorjene sklepe, predvsem na področju urbanističnih izbir, nas je dokončno prepričalo, da se ustvarja novo politično zavezništvo. Ob tej perspektivi se je zaključilo tudi no tranje razčiščevanje v KD, kjer so se združili morotejci in Tombesijevi pristaši.

Drugi so medtem razvijali kaj čudne teze o upravnih ravnotežjih na Tržaškem,

češ da si Lista, KD in levica delijo Trst in pokrajino na tretjine. Lista naj bi zatorej upravljala mesto, komunisti in levica okolico (manjše občine), KD pa pokrajino in zdravstveni konzorcij (oziroma KZE)...

Delitve Trsta na interesne sfere ne sprejemamo. V Trstu je v teku spopad med silami reakcije in silami napredka, med njimi pa ni premirja, saj zasledujemo povsem nasprotujoče si cilje, ki eden drugega izpodbijajo. Hkratna zavezništva torej niso mogoča, niti moralno sprejemljiva. Zato tudi odklanjamo povezovanje v tak, širši okvir, vprašanja devinsko-nabrežinske občine. Tu je levičarska uprava posl. Škerka v manjšini, ker razpolaga samo z relativno večino. Absolutno večino in politično podporo prebivalstva bi, nasprotno, imela koalicija KPI-PSI-SSk, ki

že tradicionalno prihaja do izraza v tej občini vsa povojna leta, je pa obenem pričevanje možnosti upravne enotnosti vseh temeljnih komponent slovenske narodne manjšine. Prepričani smo zato, da reševanja problemov devinsko-nabrežinske uprave ne smemo dajati v zakup drugim silam, kot sta KD ali Lista za Trst, pač pa so potrebna intenzivnejša pogajanja med KPI, PSI in SSK. Od vzajemne dobre volje in predvsem medsebojnega spoštovanja bo odvisno, ali bomo prihodnja leta polemizirali ob vprašanju, kdo je dokončno zapravl Nabrežino slovenskemu prebivalstvu. Že danes so Slovenci v tej občini številčna manjšina, vendar jim kot domačinom po politični volji naprednih strank pritiče vodilna vloga v občini. Če bomo zapravlili zadnjo priložnost, se nekaj takega ne bo več ponovilo. Tedaj tudi solze Lepe Vide ne bodo zalegle.

Spomin na Marijo Selli (Selič)

Govor Vilme Brajnik

Goriški komunisti in delovni ljudje smo se zbrali, da se skupaj poslovimo od drage tovarišice Marije, da poudarimo pomen njenega življenjskega dela v naši pretekli in sedanji zgodovini, da sprejememo, kolikor je v naši moči, njeno dediščino neutrudljivega borca za pravice delavskega razreda. Smrt tovarišice Marije predstavlja za nas veliko izgubo. Z njo smo namreč delili najtežje in najpomembnejše trenutke našega življenja, ki so bili obenem tudi pomembni trenutki naše zgodovine.

Prvič sva se s tovarišico Marijo srečali v goriških zaporih, ko je v naših krajih in po celi Evropi divjal najhujši fašistični teror. Ilegalno delo v narodnoosvobodilnem gibanju nam je dalo to izredno priložnost, da sva se spoznali in prepoznali skupno politično prepričanje, ko sva čakali na usodo, ki naju bi jo prisodil sovražnik. Prijateljstvo in tovarštvo, ki sta nastali v tako hudih okoliščinah, pa sta se razvili in poglobili v naslednjih letih, ko sem začela ceniti in občudovati njeno neutrudljivo delo in njena prizadevanja najprej v organizacijah Slovensko-italijanske antifašistične unije, potem še v partijskih organizacijah in v vodstvu sindikata tekstilnih delavcev.

Ko je zaradi političnih diskriminacij izgubila delo na Trgovinskih zbornici, se je namreč popolnoma posvetila družbenopolitičnemu delu in se za zmeraj odpovedala vsakemu privatnemu življenju. Časi niso bili takrat naklonjeni naprednemu in komunističnemu gibanju. V vojni poražene nazadnjaške in protidemokratske sile so spet dvigale glavo in skušale na vse načine uničiti pridobitve nove demokracije. Še posebej pa je bilo zaradi razdeljenosti in sporov v mednarodnem delavskem gibanju otežkočeno delo naprednega gibanja. Prav v teh težkih trenutkih pa se je pokazala izredna zmožnost tovarišice Marije, da povezuje partijske usmeritve in partijska navodila s stvarnostjo, da v

vsaki priložnosti privilegira in tolmači potrebe in težnje delovnih ljudi, da uresničuje partijsko in sindikalno politiko z najširšo razpravo in udeležbo. Zato je v svojem družbenopolitičnem delovanju vedno zelo in predvsem cenila in spoštovala tistega aktivista, ki živi v neposrednem stiku z bazo in ki iz takega sodelovanja črpa motivacije za svoje politično in sindikalno delo in si obenem oblikuje potrebno izkušnjo.

Redki so partijski in sindikalni voditelji, ki bi tako dobro poznali razmere na goriškem, kot jih je poznala tovarišica Marija. Dobro je vedela, da prav v Gorici predstavljajo Slovenci pomemben del delavskega razreda, zato, odkar in dokler je bila v vodstvu sindikalnega gibanja, ni bilo manifestacije v Gorici, na kateri ne bi bila spregovorjena slovenska beseda. Ravno tako dobro je poznala specifične probleme delavk, katerim je dolga leta govorila kot tajnica sindikata tekstilne stroke. Ko so se v zadnjih letih po dolgem molku spet začele pojavljati potrebe po drugačnem gledanju na žensko vprašanje in zahteve po večji enakopravnosti ženske in po njeni emancipaciji, je tovarišica Marija organizirala skupaj z drugimi ženskami po tovarnah prve prireditve in iniciative ob mednarodnem dnevu žensk.

Globoko prepričana o prednosti in centralnosti razrednega vprašanja gleda na vsa druga vprašanja, ni pa zato podcenjevala in zavračala specifične probleme, kot so to problemi narodne manjšine ali žensk. Rešitev le-teh pa je videla ne samo v pravičnejši zakonodaji, ampak predvsem v uveljavitvi tako Slovencev kot žensk v družbenopolitičnem življenju in v njihovi vlogi protagonistov v naših goriških specifičnih političnih razmerah.

Tovarišica Marija je s svojim delom odločilno prispevala k razvoju delavskega gibanja v Gorici, ki je v veliki meri povezano z zgodovino bojev tekstilnih delavcev v podgorski in drugih predilnicah; ta zgodovina ni zapisana v

razkošnih publikacijah, živi pa v zavesti goriškega delovnega ljudstva.

Ko se zadnjič poslavljamo od naše velike voditeljice tovarišice Marije, lahko tudi o njej potrdimo to, kar so zapisali o drugem velikem slovenskem borcu Jožetu Srebrniču: «Iz ljudstva je izšla, za ljudstvo se je žrtvovala, v ljudstvu živi!».

Prvomajski praznik

Sekcija KPI J. Verginella iz Križa prireja ob priliki mednarodnega praznika dela tridnevno praznovanje s sledečim programom:

1. maja bo ob 6 uri zaigrala domača godba na pihala budnico. Vaščani se bodo nato zbrali ob 8.30 v Ljudskem domu v Križu, od koder bodo krenili na prvomajsko manifestacijo v Trst. Ob 16.30 bo v prostorih Ljudskega doma kulturni program z nastopom moškega pevskega zbora Vesna in kriške godbe na pihala. Priložnostna govora bosta imela član vsedržavnega vodstva posl. Fernando Di Giulio in deželni svetovalec Boris Iskra.

V soboto 2. maja bo ob 20.30 koncert ansambla Canzoniere triestino.

V nedeljo 3. maja bo ob 10 uri ex tempore na temo 1. maj namenjen otrokom in odraslim. Ob isti uri bo razprava o šestih referendumih, kjer bosta sodelovala socialna delavka Ana Kalc in občinski svetovalec Fausto Monfalcon. Ob 18 uri bo zaigral godbeni ansambel iz Ricmanj.

Vsak večer bo v dvorani ples. Delovalci bodo dobro založeni kioski.

PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so prispevali: Mirko Legiša, Nabrežina, 4.000 lir; Bruno Žerjal, Boljunec, 4.000 lir; Drago Ota, Boljunec, 4.000 lir; Volpi Josip, Nabrežina, 4.000 lir; Albin Leban, Nabrežina, 1.000 lir.

Za prvomajsko število DELA, prispeva Mošetti Josipina 10.000 lir.

Ob poravnavi naročnine Karmelo Maver, Boljunec, 1.000 lir.

Vsem se iskreno zahvaljujemo.